

De bever (*Castor fiber*), een succesverhaal

Speurend over het wateroppervlak | **Foto** Thomas van der Es

Het gaat heel goed met de bevers in ons land. Sommige mensen vragen zich af of er niet te veel komen. Redacteur Bea Koetsier verdiept zich in de bever en zijn vaak problematische relatie met de mens in de loop van de tijd.

Tekst Bea Koetsier

"Vischachtig"

Uit archeologisch onderzoek van Louwe Kooijmans blijkt dat in ieder geval in de periode 5400-3000 v. Chr. al bevers in ons land voorkomen. De mens maakt eeuwenlang jacht op de bever vanwege zijn pels en zijn smakelijke vlees. In de negentiende eeuw schrijft A.E. Brehm in zijn beroemde *Het leven van de dieren* over de bever het volgende: "Het vleesch geldt voor buitengewoon goed, als de bever zich met waterlelies gevoed heeft; den staart beschouwt men als een uitnemende lekkernij. De priesters verklaarden den bever voor een 'vischachtig' dier, dat daarom gedurende de vasten gegeten mocht worden, waarom ook in den vleeschloozen tijd voor een beverboutje nogal wat betaald werd." Bevergeil of castoreum uit de muskusklier, gebruiken onze voorouders als middel tegen gewrichtspijnen en ook wel, door de specifieke geur, in parfums. A.E. Brehm ziet de bever als een intelligent dier. Hij schrijft: "Eerder dan ieder ander knaagdier schikt hij zich in veranderende omstandigheden en leert daaruit het meeste voordeel trekken en meer dan zijner familie leden overlegt hij, voor hij handelt, maakt hij gevolgtrekkingen en neemt hij besluiten." Bevers worden ook eeuwenlang bejaagd omdat ze 'schade' veroorzaken. De jager wordt beloond met een geldbedrag. Mensen benutten door bevers afgeknaagde takken bijvoorbeeld voor het maken van een visfuik. Het is niet verrassend dat de beverstand terugloopt in heel Europa. In 1826 wordt de mogelijk laatste Nederlandse bever in de IJssel doodgeslagen door een visser, die de bever voor een otter aanziet. Deze bever krijgt in Zalk een standbeeld (1991).

Herintroductie

In de twintigste eeuw begint men na te denken over een terugkeer van de bever. Tenslotte is de bever een sleutelsoort, die als 'ecologisch ingenieur' afwisseling in het ecosysteem brengt. Hij is het grootste knaagdier van Europa. Met zijn grote oranje snijtanden knaagt hij bomen om en zorgt zo voor open plekken waar planten, vlinders, libellen en amfibieën van profiteren. Zeearenden, zwarte ooievaars en ijsvogels zijn ook 'blij' met de bever. Bevers reguleren op unieke wijze de waterhuishouding door het bouwen van dammen.

Even opwarmen in de zon | **Foto** Willy de Koning

Gottfried Kohlhase is natuurbeschermer en groot kenner van de Elbe-bevers. Hij geeft bevers graag de ruimte, want *"Der Mensch hat seit Jahrhunderten Feuchtbiotope vernichtet, die zu den artenreichsten Lebensräumen von Tieren und Pflanzen zählen."* Dan is het in Nederland eindelijk zover (1988) en laat de toenmalige minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij Braks de eerste zes bevers, afkomstig uit het stroomgebied van de Elbe, los in de Biesbosch. Uiteindelijk worden in totaal 42 bevers uitgezet. Aanvankelijk gaat het niet zo voorspoedig. Dit lijkt door meerdere factoren te komen. De dieren bezetten onverwacht grote territoria en maken het nieuwkomers lastig. Vermoedelijk is er stress onder de bevers. De overvloedig aanwezige wilgen lijken de bevers niet alle benodigde voedingsstoffen te bieden. Mogelijk speelt ook het wennen aan eb en vloed een rol of zijn de dieren verzwakt door de jarenlange blootstelling aan vervuild water. Veel bevers sterven vroegtijdig, maar het komt toch goed. In 2018 leven vierhonderd bevers probleemloos in de Biesbosch.

Het tweede herintroductiegebied is de Gelderse Poort. Tot aan het jaar 2000 zijn 54 bevers losgelaten. Ook hier is in het begin veel sterfte, maar na drie jaar groeit de populatie.
In Flevoland ontsnappen in de winter van 1990-1991 uit het Natuurpark Lelystad meerdere Elbe-bevers. Er worden later dieren bijgezet om inteelt te voorkomen. De grootste successen viert de bever in Limburg, waar de knaagdieren op eigen kracht verschijnen. De achtergrond van de bevers is divers. Ze komen voor een deel uit Duitsland, maar ook uit België. Bovendien zijn er Duitse bevers bij met een donkere vacht, die waarschijnlijk oorspronkelijk uit Rusland komen. Ze zijn daar ooit gekweekt vanwege deze kleur. De genetische variatie is in deze provincie groot. In 2018 leven in bijna alle provincies bevers. Alleen Zeeland en Noord-Holland kennen nog geen vestigingen. Inmiddels worden zelfs in grote steden als Roermond, Lelystad, Almere, Dordrecht, Arnhem, Gouda en Utrecht bevers gesignaleerd. Zwolle wordt op dit moment 'omsingeld' door bevers. Vilmar Dijkstra, senior projectleider bij het bureau van de Zoogdiervereniging, schat dat nu tussen de tweeënhalf- en vierduizend bevers in Nederland verblijven. Harde cijfers zijn niet bekend.

Bevers doden

In Zuid-Limburg leven naar schatting duizend bevers (dec. 2018). Het Waterschap Limburg, bij monde van Sylvia van Nispen, stelt dat er voor ongeveer vijfhonderd bevers plek is in kansrijke (wateren grenzend aan Natura 2000-gebieden) plaatsen. Dieren die zich hier buiten vestigen, mogen van het waterschap blijven zolang zij geen problemen veroorzaken. Tenslotte zijn het beschermde dieren.
Bij serieuze overlast wordt volgens het Limburgse Faunabeheerplan 2017-2020 ingegrepen. Ontheffing van de beschermde status van de bever is er tussen oktober en mei. Er zijn verschillende maatregelen mogelijk. Je kunt het leefgebied verstoren door het afbreken of verlagen van dammen

Even proeven | **Foto** Willy de Koning

en het vernietigen van burchten of oeverholen. Een andere optie is het verplaatsen of doden van dieren. Helaas ziet het waterschap zich in 2017-2018 genoodzaakt in het totaal vijftien bevers te doden op drie locaties. Bij Kasteel Obbicht is dit volgens het waterschap nodig door de verstoorde watertoevoer ten gevolge van beverdammen. In de bronnen bij het kasteel leven zeldzame platwormen en kokerjuffers. De aanwezige flora is uniek. Het verwijderen van dammen en burchten biedt daar onvoldoende oplossing.
Ook op twee andere plaatsen in Limburg worden bevers gedood. Daar is het waterpeil te hoog, waardoor veel schade voor agrariërs ontstaat. Inzakkingen van taluds en dergelijken leiden tot veiligheidsrisico's voor verkeersgebruikers. Te vrezen valt dat het doden van dieren een kortetermijnoplossing is en dat dit jaar na jaar zal plaatsvinden. Schieten is trouwens niet eens zo eenvoudig. Willy de Koning volgt sinds 2007 bevers. Zij meldt in december 2018 op haar blog, dat een bever de dans is ontsprongen bij Kasteel Obbicht. Deze heeft inmiddels een partner gevonden en ze hebben op een andere plek een nieuwe burcht gebouwd. Het waterschap gaat meteen aan de slag en verwijdert de burcht en de dammetjes.

Twijfels

Waterschap Limburg stelt dat het verplaatsen van bevers geen optie was. "Geen enkele andere provincie (of ander land) wilde bevers overnemen." Dat klinkt mij persoonlijk wat treurig in de oren. Recent hoor ik dat men in de Nieuwkoopse Plassen uitkijkt naar de bever! Daar is de otter al wel aanwezig. Diverse Nederlandse natuurbeschermers zeggen bovendien dat De Wieden en de Weerribben uitstekend geschikt zijn voor de bever. Het dier zou zelfs veel onderhoudskosten kunnen uitsparen. De beheerders zien ernaar uit. Dus is er zorgvuldig genoeg nagedacht over de mogelijkheden tot verplaatsing van de Limburgse bevers?
Het waterschap geeft aan de kosten voor schade veroorzaakt door de bever heel hoog te vinden. In 2016 was het al € 566.009 en er is een duidelijk stijgende lijn. Een aanzienlijk bedrag, maar het blijft relatief. 'Ganzenoverlast' kost ons in Nederland tientallen miljoenen euro's per jaar. Tja, verbetering van de natuur door bevers is moeilijk in geld uit te drukken, maar wel een vaststaand feit. Bij het samenstellen van het Limburgse faunabeheerplan zijn vele partijen betrokken. Ook de Jagersvereniging is er bij aanwezig. Je vraagt je af of dat verstandig is. Ongetwijfeld zijn er veel jagers met een grote kennis van de natuur, maar voor hen lijkt beheren vaak synoniem met het

Update Limburg

Tussen december 2018 en einde april 2019 vindt Waterschap Limburg het noodzakelijk om, in stilte, zeventien bevers te doden, twee meer dan het jaar ervoor. Men stopt met schieten als de eerste jonge bevers geboren worden. Op dat moment worden ook pas de media geïnformeerd. Dit om 'problemen' te voorkomen.

Beverdam in wording | **Foto** Shutterstock

schieten van dieren. Harm Niessen van Faunabescherming ('de stem van de sprakeloze dieren') formuleert het als volgt: "Men zegt alleen in uiterste noodzaak te zullen schieten. Maar het vervelende is natuurlijk weer: dat bepalen de schutters zelf. En het is het goedkoopste en het gemakkelijkste…" Freek Niewold, bioloog en beverkenner, geniet van de toename, maar zegt ook: "De gaten die bevers in dijken maken, zijn veel groter dan die van muskusratten. De veiligheid van de dijken is belangrijk. Wanneer het water lange tijd tegen de dijk aanstaat, wordt het gevaarlijk. Je moet experts inschakelen, bijvoorbeeld via de Zoogdiervereniging (werkgroep Bever & Otter CaLutra). Deze zouden mandaat moeten hebben om meteen maatregelen te nemen, zoals het verwijderen van wilgen en het aanbrengen van zand. Zo moeilijk is het niet. De beveroverlast is vaak een mensenprobleem."

De wolf en beverrechten

Hoopvol voor de provincie Limburg is de komst in Nederland van de wolf, een predator van de bever. De wolf houdt van gemakkelijke prooien en op land zijn bevers totaal niet handig. In Duitsland vallen nog niet zo veel beverslachtoffers, maar sinds een jaar of tien worden in de Baltische Staten al wel veel bevers door wolven gedood. Uit de Verenigde Staten is ook bekend dat wolven graag bevers eten. In een natuurgebied bij Michigan bestaat het wolvenmenu voor 42 procent uit bevers. Dat zal in Nederland nog wel even duren. De mens heeft een grote verantwoordelijkheid. De bever, een van onze mededieren, met zijn oude rechten en vaak nuttige bezigheden, is zo'n dertig jaar geleden in de Biesbosch met gejuich begroet. We moeten zorgen dat het hem in ons land goed blijft gaan. Gottfried Kohlhase schrijft: *"Wir solten den Biber – der ein Symbol eines erfolgreichen Naturschutzes ist – als ein Tier der Schöpfung achten, ihm mit Respect und Toleranz begegenen. Ohne unsere Zuwendung und ohne gesetzlichen Schutz hat er jedoch auf Dauer in unserem Land keine Chance zu überleben."* Bij probemen moeten af en toe moeilijke afwegingen worden gemaakt, maar laten we altijd bedenken dat er behalve mensenrechten ook dierenrechten zijn. Dat geldt zeker voor bevers. Brave, geboren vegetariërs met als enig manco dat ze af en toe wat te hard werken… ■

Met speciale dank aan Willy de Koning, Harm Niessen, Freek Niewold, Sylvia Nispen en Elze Polmann. De door Willy de Koning beschikbaar gestelde foto's zijn afkomstig van Europesebever. blogspot.nl. Zij verzorgt ook lezingen: willydekoning@home.nl.

Literatuur

Brehm, A.E. *Het leven van de dieren*, 1930, Uitg. Enum, Amsterdam (vert. en bew. Tierleben).
Dekker, Jasja en Vreugdenhil, Stefan, *Bevers*, 2012, KNNV uitgeverij Zeist.
CaLutra nieuwsbrieven Werkgroep Bever & Otter VZZ.
Telganger nieuwsbrief VZZ.
Kohlhase, Gottfried, *Im Tal der Biber*, 2012, Sax verlag Beucha-Markkleeberg.